

Vaikeudet luetun ymmärtämisessä jatkuvat

Selvitin kirjoituksessa ”Eskolan erikoiset” (TA 5–6/2014), ”miksi en tunnista itseäni” dosentti Eskolan analyysistä, jotka hän on kahdessa uudessa kirjassaan tuotannostani esittänyt. Eskolan vastaus (”Räisäsen sosiologisesta tulkinnasta”, TA 1/2015) ei vie debattia eteenpäin. Eskola sivuuttaa valtaosan kriittisistä kommentteistani,¹ toistelee kannanottojaan ja esittää muutaman uuden kummallisuuden.

Koska kirjoitukseni ei ollut kirja-arvostelu, en yrittänyt hahmottaa kokonaiskuvaa Eskolan kirjoista. Tyydyin noin viidenkymmenen esimerkin avulla valaisemaan metodisia ongelmia, jotka liittyivät oman työni esittelyyn. Eskola vähättelee kritiikkiäni, jota hän kutsuu kiistelyksi sanoista ja hyttysten siivilöinniksi. Hän pitää kiinni ”oikeudesta” panna toisten suuhun leimaavia sanoja, joita nämä eivät käytä. Niinpä minä esittäisin Raamatun olevan täynnä valheita ja puhuisin Paavalin psykopatologiasta. Jälkimmäistä väitettä Eskola puolustaa nyt (s. 72) sitaatilla *Paul and the Law* -kirjastani, jossa psykopatologiasta ei – tietenkään – puhuta yhtään mitään.² (Itse asiassa en myöskään edes käytä Eskolan töistä termiä ”epätieteellinen”, vaikka hän vastauksensa lopussa minua sellaisestakin moittii.)

Eskola arvelee minun menettäneen itsehillintäni (!), kun muka kuvittelen hänen arvioineen ”henkilökohtaista uskonnollista vakaumustani” (72). Eskola oli kirjassaan (2013, 189) selittänyt, että voidakseni ”kumota Raamatun eskatologian” minun oli (kirjassani *The Rise of Christian Beliefs*) oletettava, ”että ’aidon’ Jeesuksen sanoma oli eskatologinen”. Tämä ei Eskolan mielestä sovi muutoin omaksumaani ”äärikriittiseen Jeesus-tutkimukseen” (mitä se tarkoittaneekin). Niinpä hän kysyi, olinko siis ”valinnut Jeesuksen eskatologisen julistuksen” vain voidakseni osoittaa, että Jeesus erehtyi. Sanoin edellisessä puheenvuorossani (477) kysymystä julkeaksi, koska se syytti minua epärehellisyydestä: olisin valinnut kirjani yhdeksi lähtökohdaksi sellaisen Jeesus-kuvan, johon en todellisuudessa usko.³ Eskola tulkitsee kommenttini lennokkaasti närkästyiseksi uskonnolliseen vakaumukseen kajoamisesta! Tällaiset vaikeudet luetun ymmärtämisessä ovat hänen teksteissään valitettavan yleisiä.

Eskola kummastelee (72), että olisin kiistämässä teoksissani kannattamia näkemyksiä kuten ilmoituksen ja harhaopin käsitteistä luopuminen tai tiedonsosiologian käyttö tulkinnan apuna. En löydä

kirjoituksestani yhtään kohtaa, jossa olisin näitä näkemyksiä kiistänyt; sen sijaan esitän kriittisiä huomautuksia tavasta, jolla Eskola niitä käsittelee.

Kun Eskola lopuksi hakee tukea Vernon Robbinsin kriittisestä kirja-arvostelusta (Robbins uskoo, ”että minun [Eskolan] linjoillani olevat tutkijat varmaankin ottavat analyysini kiitollisina vastaan⁴), on ehkä paikallaan todeta, mitä Robbins tarkkaan ottaen kirjoittaa:

Readers who already have a negative inclination toward Räisänen’s use of William Wrede and a history of religions approach might enjoy reading all the ways Eskola has found to criticize Räisänen’s persistent and productive approach to New Testament interpretation during the last four decades. Readers who would appreciate a carefully nuanced discussion of highly debated issues in New Testament interpretation, in contrast, will long for a more careful, accurate handling of the issues as the chapters proceed.

Some readers may joyfully read Eskola’s book to discover all the ways he has found to criticize Räisänen’s approach. But if readers would like to see a positive construction of Christian beliefs on the basis of biblical and extrabiblical Christian texts that could serve Christians well as they live in the twenty-first century among people of other religions, I recommend that they read the remarkably insightful 239 pages in part 2 of Räisänen’s recent book, *The Rise of Christian Beliefs* (2010) and/or the review of the book by James D. G. Dunn in RBL (http://www.bookreviews.org/pdf/7356_8014.pdf).

Päätän hedelmättömän debatin osaltani tähän.

KIRJALLISUUS

ESKOLA, TIMO

- 2013 *Tulkinnan kahleissa: Heikki Räisänen rosainen Raamattu*. Helsinki: Perussanoma.
- 2015 ”Räisänen sosiologisesta tulkinnasta.” *Teologinen Aikakauskirja* 120, 69–73.

PENDLETON, JAMES B.

- 2014 ”Beyond Theological Metaphysics: Reason, Religion, and History in the Hermeneutics of Heikki Räisänen.” (Review article: Timo Eskola. *Beyond*

Biblical Theology: Sacralized Culturalism in Heikki Räisänen’s Hermeneutics.) *Journal of Theological Interpretation* 8, 287–298.

ROBBINS, VERNON

- 2014 Arvostelu Timo Eskolan kirjasta *Beyond Biblical Theology: Review of Biblical Literature*: http://www.bookreviews.org/pdf/9519_10526.pdf

RÄISÄNEN, HEIKKI

- 2010 *The Rise of Christian Beliefs: The Thought World of Early Christians*. Minneapolis: Fortress.
- 2011 *Mitä varhaiset kristityt uskoivat*. Helsinki: WSOY.
- 2014 ”Eskolan erikoiset: Miksi en tunnista itseäni kriittiköni analyyseista.” *Teologinen Aikakauskirja* 119, 471–478.

-
- 1 Nootissa 4 Eskola yrittää kumota kritiikkini kolmen yksityiskohtan osalta. 1. Hänen mukaansa kiistan puhuvani reduktiosta, vaikka siitä ”ilmiselvästi” puhun. Kritiikkini (472) kohdistui kuitenkin siihen, että reduktiosta puhuessaan Eskola panee tiliini (oudon) ajatuskulun, jota kirjassani ei ole. 2. Eskola sanoo minun väheksyvän ”hajaannuksen ajatusta”, vaikka itse kirjoitan, että yritän tehdä oikeutta ”to the diversity of early Christianity”. Voi kiistellä, onko ”diversity” syytä kääntää hajaannukseksi (Eskola); minusta ”moninaisuus” on oikeampi käänös. Varsinainen kritiikkini aihe kuitenkin oli, että Eskolan mukaan näkisin alkukirkossa vain ”hajanaisuuden” (473). 3. Eskola sanoo minun väheksyvän omaa puhettani ”hellenismin vaikutuksesta Paavaliin”, vaikka (hänen mukaansa) kirjoitan Paavalista: ”Henki oli aineen vankina.” Sitaatilla en kuitenkaan viittaa Paavalin omaan ajatteluun (*Rise* [2010, 144] on tässä selvempi kuin *Mitä varhaiset kristityt uskoivat* [2011, 127], joka saattaa antaa harhauttavan kuvan) vaan hellenistiseen filosofiaan, jota sanon Paavalin ”ohi menneen” käyttävän argumentointinsa apuna (475).
- 2 Viittaa vain (”valistuneena arvauksena”) tiedostamattoman ja tietoisien väliseen kamppailuun Paavalin mielessä ennen hänen ”kääntymystään”. Toisin kuin Eskola esittää, en ole väittänyt hänen virheellisesti syyttävän minua Paavalin psykologisesta tulkinnasta.
- 3 En tässä tietenkään puhu ”uskomisesta” uskonnollisessa mielessä, vaan oikeana pitämisen merkityksessä.
- 4 Ainakin yksi kiitollinen lukija on jo ilmoittautunut: James B. Pendleton (Fuller Theological Seminary) arvioi Eskolan kirjaa täysin myönteisesti. Pendleton nielee jopa Eskolan selityksen keskiaikaisen koraanikritiikin olennaisesta merkityksestä sekä minulle että historialliselle raamatuntutkimukselle ylipäänsä (2014, 288).